

Bülent Yıldırım, Bulgaristan ve Bulgaristan Türkleri 1878-1938, İstanbul, İlgı Kültür Sanat Yayınları, 2020, 178 s. ISBN: 6057703149

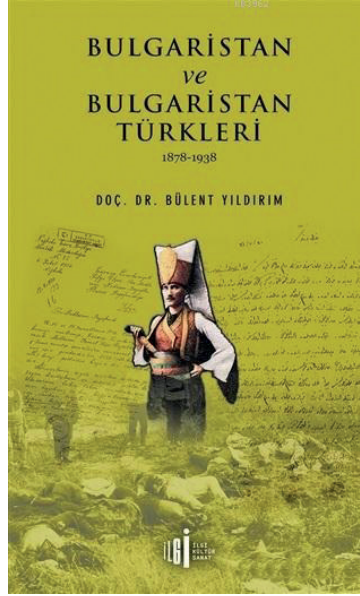
Doğukan Melek¹

İsorumlu yazar/Corresponding author:
Doğukan Melek, (Lisans Öğrencisi),
İstanbul Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve
Edebiyatları Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: dogukanmelek53@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9046-409X

Başvuru/Submitted: 04.02.2020
Kabul/Accepted: 05.02.2020
Online Yayın/Published Online: 30.03.2020

Atıf/Citation: Melek, Doğukan. "Bulgaristan ve Bulgaristan Türkleri 1878-1938", *Avrasya İncelemeleri Dergisi - Journal of Eurasian Inquiries* 9, 1 (2020): 109-115.
<https://doi.org/10.26650/jes.2020.007>

Son dönemde Avrupalılar tarafından Güneydoğu Avrupa olarak anılan fakat kadim ismiyle Balkanlar olarak bilinen coğrafyanın Türk tarihi ve kültüründeki önemi ve Türk-Bulgar ilişkileri Doç. Dr. Bülent Yıldırım'ın kaleminden çıkan *Bulgaristan ve Bulgaristan Türkleri 1878-1939* adlı eserle birlikte okuyucuya sunulmuştur. Bülent Yıldırım, eserin önsözünde 19. yüzyıldan itibaren Türk hakimiyetinden çıkan Balkan topraklarında yaşanan trajedi ve dramlardan, halen en fazla Türk nüfusunu barındıran ve Türkiye Cumhuriyeti'ne aralıklarla en fazla göç veren ülke olan Bulgaristan'ın Türkiye açısından öneminden bahsetmektedir.

Bülent Yıldırım'ın bu eseri hazırlamasındaki en önemli neden Bulgaristan tarihi ve Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'yle ilişkileri, yönetim tarzı,

Bulgaristan’da çıkan isyanlar gibi çeşitli olgular hakkında verilen bilgilerin genellikle yetersiz, yanıltıcı ve ideolojik temelli olmasıdır. Yazar yanlı çalışmaların dışında Türkiye’de ve Bulgaristan’da çok değerli çalışmaların olduğunu da belirtmiştir. Bütün bu sebeplerden dolayı tamamı Bulgaristan ile ilgili ve birbirinden bağımsız konularda, çeşitli tarihlerde yayınladığı makalelerini ve bildirimlerini “*Bulgaristan ve Bulgaristan Türkleri 1878-1938*” adlı eserinde bir araya getirmiştir.

Doç. Dr. Bülent Yıldırım, “*Türk-Ermeni Sorunu ve Ermeni İddialarının Demografik Açından İncelenmesi*” isimli teziyle Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, 2005 yılında yüksek lisansını; “Bulgaristan’daki Ermeni Komitelerinin Osmanlı Devleti Aleyhine Faaliyetleri (1890-1918)” başlıklı teziyle de İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2010 yılında doktora öğrenimini tamamlamıştır. Yüksek Öğretim Kurulu Üniversitelerarası Kurul Başkanlığından 20.02.2019 tarihinde Atatürk İlkeleri ve Cumhuriyet Tarihi alanında Doçent unvanını almıştır. “*Bulgaristan’daki Ermeni Komitelerinin Osmanlı Devleti Aleyhine Faaliyetleri 1890-1918* (Türk Tarih Kurumu, 2014), *Bulgaristan’da Türk Varlığı ve Nüfusu* (İlgi Kültür Sanat Yayınları, 2018) başlıklı kitaplarıyla Ermeni Meselesi, Balkan Savaşları ve Bulgaristan’daki Müslüman Türk Azınlığı hakkında yayınlanmış çeşitli makaleleri bulunmaktadır.

Bülent Yıldırım’ın yayınlanmış son eseri olan *Bulgaristan ve Bulgaristan Türkleri 1878-1938* “Giriş” bölümüyle birlikte, “Balkan Savaşları Dönemi” ve “İki Dünya Savaşı Arası Bulgaristan Türkleri” olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Her iki bölümde üst başlıkla bağlantılı makaleler yer almaktadır. Kitabın sonunda ise Bibliyografya ve Dizin bulunmaktadır.

Giriş bölümünde Bulgaristan coğrafyasının stratejik öneminden ve bölgeye yerleşen çeşitli halklardan, bölgenin tarihinden, etnik ve dini yapısından bahsedilmiştir. Giriş, kendi içerisinde üç başlığa ayrılmıştır: A. *Modern Bulgaristan Öncesi Bulgaristan Tarihi* B. *Bulgaristan’ın Osmanlı Devleti Hakimiyetinden Çıkışı ve Sonrasında Türk-Bulgar İlişkileri* C. *Bulgaristan’ın Bağımsızlığını İlanı*.

Birinci alt başlık olan A. *Modern Bulgaristan Öncesi Bulgaristan Tarihi* bölümünde “Bulgar” kelimesinin kökeninden, Bulgar Türklerinin zaman içerisinde değişen coğrafi konumlarından, Bulgar hanlığının Türk ve Bizans milletleriyle olan çeşitli ilişkilerinden, din değiştirmenin meydana getirdiği sonuçlardan bahsedilmiş ve bu bölgenin coğrafi-stratejik önemine vurgu yapılmıştır. B. *Bulgaristan’ın Osmanlı Devleti Hakimiyetinden Çıkışı ve Sonrasında Türk-Bulgar İlişkileri* başlıklı ikinci alt bölümde 1877-1878 yılları arasında yapılan Osmanlı-Rus savaşını Osmanlı Devleti’nin kaybetmesi üzerine imzalanan Ayastefanos Antlaşması’yla Bulgar milliyetçilerinin ve Bulgaristan’ın kazanımları, Batılı Devletlerin kurulması planlanan Büyük Bulgar Devleti’ne karşı çıkarak Berlin Antlaşması’nın devreye sokulması ve böylece Büyük Bulgaristan Devleti yerine üç parçaya bölünmüş ve Osmanlı Devleti’ne vergi veren Bulgar Prensiği’nin kuruluşu ve ilk Osmanlı-Bulgar krizi olan Doğu Rumeli Vilayeti’nin ilhakı konusu ele alınmıştır. Kurulan Bulgar Prensiğindeki iktidar değişikliğinin yanı sıra yeni kurulan Bulgaristan’ın Osmanlı Devleti ile ilişkileri de

okuyucuya sunulmuştur. C. *Bulgaristan'ın Bağımsızlığını İlanı* başlıklı üçüncü alt başlığında, Osmanlı Devleti'nin yönetimindeki karışıklıkların Bulgaristan Emareti'nin fiili bağımsızlığına nasıl bir zemin hazırladığı anlatılmaktadır. Bu bağlamda Sultan II. Abdülhamid'in tahttan indirilip İttihat ve Terakki Cemiyeti nezdinde II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi ile birlikte Balkan coğrafyasında başlayan ayrılıkçı hareketlere ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Rusya İmparatorluğu'nun, Osmanlı Devleti'ni bölmek üzere yaptıkları anlaşmaya değinilmiştir. Son olarak Osmanlı Devleti'nin resmi olarak bağımsız Bulgar Devleti'ni tanıma sürecinden bahsedilmiştir.

Kitabın *Giriş* bölümünde görüldüğü gibi Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmak için Osmanlı Devleti'ne karşı izlediği politika anlatılmaktadır. Bulgaristan Devleti'nin bağımsızlığını kazanmasından sonraki süreç kitabın birinci bölümünü oluşturan *Balkan Savaşları Dönemi* başlığı altında ele alınmıştır. Bu bölümde yer alan makaleler şunlardır: “I. Balkan Savaşı'nda Bulgaristan Ordusu'nda Taşnak Komitacısı Antranik Ozanyan ve Faaliyetleri”, “Balkan Savaşları Sırasında Havsa ve Çevresindeki Yerli Rumların Türklere Yönelik Saldırıları”, “Balkan Savaşlarında Bulgar Ordusu ve Komitacıların Batı Trakya'daki Faaliyetleri”.

I. Bölümün ilk makalesi olan “I. Balkan Savaşı'nda Bulgaristan Ordusu'nda Taşnak Komitacısı Antranik Ozanyan ve Faaliyetleri” adlı makalede Antranik Ozanyan isimli Taşnak Komitacısı'nın Osmanlı Devleti toprakları içerisinde çıkardığı isyanın bastırılmasından sonra Kafkaslar üzerinden Cenevre'ye, oradan da Taşnakların güçlü bir şekilde teşkilatlandığı Bulgaristan'a kaçıışı anlatılmaktadır. Ozanyan'ın Bulgaristan'a geçişiyle diğer Makedon-Bulgar komitacılarla ittifak kurmasından ve bu ittifak sayesinde İstanbul ve Anadolu'daki Ermeni Komitelerine silah sağlama sürecinden bahsedilmektedir. Makalenin devamında I. Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'ın ordudaki asker, bölük, teçhizat sayısı ile birlikte Ermeni-Makedon ittifakıyla güçlenen komitacıların Bulgar ordusuna, Türkler ile savaşmak için gönüllü olarak katılmaları anlatılmaktadır. Ayrıca gönüllü olarak Bulgar ordusuna katılan Ermenilerin kaç kişi oldukları, nerede konuşlandıkları ve eğitim aldıkları, komuta kademesindeki subayların sayıları, hangi noktalardan geçtikleri, Bulgar Kırcalı Müfrezesi Komutanı General Nikola Geneff emrinde buldukları pozisyonlar, girdikleri çatışmalar ele alınmıştır. I. Balkan Savaşı sırasında Kırcalı bölgesindeki çatışmalardan bahsederken yazarın özellikle üzerinde durduğu bir konu da Yaver Paşa ve komutasındaki müfreze birliğinin Bulgar kuvvetleri tarafından teslim alınmasıdır. Bu konu Ermeni, Bulgar ve Türk kaynakları karşılaştırılarak en doğru biçimde okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. Ermeni Gönüllü Birliği'nin savaş sırasında gerçekleştirdiği insanlık suçları ve Bulgar Genelkurmay belgelerine göre bölükte yaşanan disiplin sorunları da ortaya konmuştur. Belgelerden anlaşıldığı üzere Ermeni Birliği'nin de görev yaptığı Makedonya-Edirne düzensiz birlikleri, Bulgar ordusunun sürekli taarruzu nedeniyle Osmanlı ordusu geri çekilirken geride kalan savunmasız ve silahsız Müslüman-Türk köylerinde katliamlar yapmışlardır. Bulgar Genelkurmayının 23.10.1912-10.07.1913 tarihli raporları üzerinden Tugay Komutanı Yarbay Protogerov'un bölüğü teftişe gelişi ve yaşananlar

anlatılmıştır. Bu kısımda son olarak Bulgar ordusu içerisinde gösterdikleri başarıdan dolayı başta Antranik Ozanyan olmak üzere Ermeni Gönüllü Birliğinden pek çok kişinin Bulgaristan Kralı Ferdinand tarafından aldıkları ödüllere değinilmiştir.

“Balkan Savaşları Sırasında Havsa ve Çevresindeki Yerli Rumların Türklere Yönelik Saldırıları” adlı ikinci makalede Havsa çevresindeki nüfus yapısından bahsedildikten sonra, Balkan harbinin nedenlerine, Balkan ittifakının emellerine ve Kiliseler Kanunu’na değinilmiştir. Böylelikle Balkan Savaşları’na neden olan olaylar ve savaş sonrasında Osmanlı Devleti’nin toprak kaybı ve buna bağlı olarak Müslüman-Türk nüfus kaybı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Balkan coğrafyasında yaşayan ve Osmanlı tebaası olan gayrimüslimlerin gaspçı, tecavüzcü, yağmacı Bulgar ordusuna yardımlarından, Osmanlı ordusu geri çekilirken Rum köylülerin Türk askerlere saldırmasından, Türk köylerini yağmalamalarından ve Türk kızlarına tecavüz etmelerinden bahsedilmektedir. Bu kısmın sonunda ise Pierre Loti’nin Havsa hatıralarına yer verilmiş ve tarihi gerçekler pekiştirilmiştir.

“Balkan Savaşlarında Bulgar Ordusu ve Komitacıların Batı Trakya’daki Faaliyetleri” başlıklı üçüncü makalede Yeşilköy (Ayastefanos) Antlaşması ile temelleri atılan ve Avrupalı büyük devletlerin ve özellikle İngiltere’nin gayreti ile imzalanan Berlin Antlaşması’na göre kurulan Bulgaristan Devleti’nin sınırları açıklanmış, emellerini gerçekleştirmek için bekleyen Bulgar Devleti’nin Balkan Savaşları sırasındaki müfrezeleri, müfrezelerdeki asker sayısı, başlarındaki komutanlar ve Makedonya-Edirne gönüllü birlikleri içerisine dahil olan Ermeni gönüllülerinin kaç kişiden oluştukları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Makalenin “Bulgar Ordusu’nun Batı Trakya’da İlerleyişi ve Makedonya Edirne Gönüllü Birlikleri’nin Görevi” alt başlığında birinci makalede yer alan Yaver Paşa’nın esir alınması meselesine yeniden değinilmiştir. Makalede ayrıca Makedon-Edirne gönüllü birliklerinin, Bulgar ordusuyla beraber Trakya’da Müslüman-Türk nüfusa karşı yaptıkları katliamlar da anlatılmaktadır. Bulgarlar tarafından kurulan, Makedonya ve Trakya bölgesinde terörist faaliyetlerde bulunan Makedon Edirne Gizli İhtilal Teşkilatı (TMORO-Tayna Makedonska Odrinska Revolucionerna Organizaciya) çetelerinden oluşan Makedonya-Edirne Gönüllü birliklerinin yaptıkları katliamların Bulgar ordusu tarafından nasıl desteklendiği ele alınmıştır. Gönüllü birliklerin yaptıkları katliamların doğruluğu, dönemin İngiliz raporlarıyla ve bu olaylara tanıklık eden gazeteci Leon Troçki’nin *Kievskaya Mysl* gazetesinde yazdığı yazıyla desteklenmiştir. Yine dönemin süreli yayınlarından *L’Illustration* Dergisi, *Levid* ve *Daily Telegraph* gazetesinde yayımlanan yazılar bu katliamları son derece ayrıntılı bir şekilde göstermektedir. Makalede I. Balkan Savaşı sırasında yaşananların dışında II. Balkan Savaşı’nın sebeplerinden ve Londra Antlaşması’nın şartlarını bozmak istemeyen Osmanlı Devleti’nin faaliyetlerinden de bahsedilmektedir. Hükümete bağlı olmayan “Teşkilat-ı Mahsusa” adlı bir teşkilat Enver, Talat ve Cemal Beyler öncülüğünde Edirne ve Kırklareli başta olmak üzere Batı Trakya’ya doğru bir hareket başlatmıştır. Yazar bu hareketin sonuçlarının yanı sıra, Batı Trakya Türk Cumhuriyeti’nin kuruluşunu da anlatmıştır.

Sonuç olarak I. bölümde yer alan üç makaleyle Bulgarların, 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın başına kadar olan sürede Osmanlı Devleti'yle ilişkileri, Makedonya-Edirne Gönüllüler Birliği içerisinde bulunan ve Bulgar ordusu tarafından da desteklenen Ermeni gönüllülerinin Trakya coğrafyasındaki askeri, stratejik konumları, Müslüman-Türk nüfusa karşı başlattıkları katliam, yağma, tecavüz kısacası gerçekleştirilen soykırım geniş bir çerçevede ele alınmış ve en temel ve doğru kaynaklardan okura sunulmaya çalışılmıştır.

İki Dünya Savaşı Arası Bulgaristan Türkleri ana başlıklı ikinci bölümün altında “Bulgaristan’da Türk Azınlığa Yönelik Unutulmuş Üç Büyük Siyasi Suikast”, “Bulgaristan’da Edirne’nin İşgal Yıldönümü Etkinlikleri ve Kutlamaları (1932-1933)”, “Bulgaristan’daki Müslüman Türk Azınlığa Baskılar ve Göç (1934-1939)”, “Latin Harflerine Geçiş Sürecinde Bulgaristan’daki Türk Basınına Türkiye Cumhuriyeti’nin Yardımları”, “Bulgaristan’daki Türk Okullarında Latin Harflerinin Uygulanma Süreci ve Sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin Desteği” başlıklı beş makale bulunmaktadır.

İkinci bölümde yer alan “Bulgaristan’da Türk Azınlığa Yönelik Unutulmuş Üç Büyük Siyasi Suikast” başlıklı ilk makalede yoğun Türk nüfusun yaşadığı Bulgaristan’ın nüfus yapısı ve bu nüfus yapısının Türkiye Cumhuriyeti açısından değeri açıklanmış ayrıca Bulgaristan topraklarında sürekli olarak Türklerin aleyhine değişen demografik durum, nedenleriyle birlikte aktarılmıştır. Bunların yanında Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi’nden, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında, Bulgaristan’daki Türklere karşı baskı ve saldırılarıyla ön plana çıkan Rodna Zaşıtita (Müdafi Vatan Cemiyeti), Dobruca Komitası, Trakya Komitası gibi örgütlerin faaliyetlerinden ve amaçlarından bahsedilmiştir. Bu komitaların faaliyetlerinden birisi de Türk azınlığın ileri gelenleri ve aydınlarına yönelik suikastlardır. Komitalar eylemleriyle Türkleri korkutarak can ve mal güvenliklerinin olmadığına inandırmaya çalışmışlar ve onları Türkiye’ye göç etmeye zorlamışlardır. Makalenin temel konusunu bu eylemlerin bir sonucu olan Cebiroğulları Nahiyesi Müdürü Hasan Efendi, Bulgar parlamentosunda yer alan Türk Mebus Hacı Galip Oğlu Hüseyin Efendi ve Geran Ada Nahiyesi Müdürü Hacı Hüseyin Oğlu Feyzi Efendi’nin cinayetleri oluşturmaktadır.

“Bulgaristan’da Edirne’nin İşgal Yıldönümü Etkinlikleri ve Kutlamaları (1932-1933 Yılları)” başlıklı ikinci makalenin odak noktasında Edirne şehrinin durumu bulunmaktadır. I. Balkan Harbi sırasında 26 Mart 1913 tarihinde Bulgaristan’a, II. Balkan Harbi sırasında 22 Temmuz 1913 tarihinde tekrar Osmanlı Devleti’nin eline geçen Edirne’nin Bulgarlar için önemi vurgulanmıştır. Edirne’nin dört ay süresince Bulgar işgali altında olmasının bazı gruplar tarafından Bulgaristan’ın Balkan Savaşlarındaki en büyük başarılarından biri olarak görüldüğünden ve işgal yıldönümlerinde çeşitli anma etkinlikleri düzenlendiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca 1932-1933 yılları arasında Edirne’nin işgal yıldönümlerinde etkinlik yapılmasında aktif rol oynayan Trakya Komitesi’nin faaliyetleri de anlatılmıştır.

“Bulgaristan’daki Müslüman Türk Azınlığa Baskılar ve Göç (1934-1939)” başlıklı üçüncü makalede beş asır boyunca Osmanlı Devleti’nin hükmettiği Bulgaristan coğrafyasının 1877-

1878 Osmanlı-Rus Savaşıyla birlikte değişen sınırları, nüfus yapısı ve Müslüman Türklerin bölgeden nasıl göç etmeye zorlandıkları açıklanmaktadır. Yazıdan anlaşıldığı üzere 18 Ekim 1925 tarihinde imzalanan Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması ve İkamet Sözleşmesi, Türklerin anavatanına göçlerinin bir düzene oturtulmasında hayati öneme sahiptir. 19 Mayıs 1934 yılı itibarıyla askerî faşist gruplar, darbeyle iktidarı ele geçirmişlerdir. Bu tarihten sonra Bulgaristan’da baskıcı rejim politikaları görülmeye başlanmış ve ülkedeki Müslüman-Türk nüfusa yönelik baskı ve saldırıların sistematik bir hal alması sonucunda Türkiye Cumhuriyeti müdahalelerde bulunmuştur. Bulgaristan’ın Türk okullarına karşı yürüttüğü Türkleri çağdaş bilimden mahrum etmek ve Türk eğitimini etkisiz kılmak politikasının bir uygulaması olarak Türk okullarının kapatılıp yerine Bulgarca eğitim veren okulların açılması, Türk gençlerinin polis tarafından suçsuz yere gözaltına alınıp işkence görmesi, Türk halkına yönelik nefret ve hakaret söylemlerinin artması, Müslüman-Türk azınlığın iktisadî alanlardan dışlanması, Türklere ait milli ve kültürel cemiyetlerin ve gazetelerin kapatılması, Pomaklara gayr-i Türk ve gayr-i Müslüman olduklarına dair fikirlerin aşılması gibi insan haklarına aykırı uygulamalar ve 1934-1939 yılları arasında Türk azınlığın ülkeden göç etmeye zorlanması gibi konular makalede ele alınmıştır. 1934-1939 yılları arasında iskanlı ve serbest olarak göç eden Türk azınlığın sayısı bir tabloyla gösterilmiştir.

“Latin Harflerine Geçiş Sürecinde Bulgaristan’daki Türk Basınına Türkiye Cumhuriyeti’nin Yardımları” adlı dördüncü makalede Bulgaristan’da yayın yapan Türkçe gazete ve dergiler ele alınmıştır. Buna göre Bulgaristan’da ilk Türkçe yayın Mithat Paşa’nın Tuna Vilayeti Valisi olduğu dönemde 1865’te Rusçuk’ta *Tuna* adıyla yayınlanmış ve 28 Şubat 1941 yılında *Havadis* gazetesinin kapatılmasıyla Türkçe yayın dönemi sona ermiştir. 1934 yılında darbeyle yönetimi ele geçiren askerî gücün kurduğu hükümet, yürüttükleri politikalarla Türk azınlıkların çıkardıkları gazeteleri, eğitim ve öğretim faaliyetlerini engellemeye çalışmışlardır. Bu makalede ayrıca Türk Öğretmenler Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki koordinasyondan ve Türkiye’nin Sofya Büyükelçiliği üzerinden Türkçe gazetelere yaptığı yardımlardan bahsedilmiştir.

“Bulgaristan’daki Türk Okullarında Latin Harflerinin Uygulanma Süreci ve Sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin Desteği” başlıklı beşinci ve son makalede Berlin Antlaşması’yla Bulgaristan’daki Müslüman Türk azınlığın haklarının korunması kanunu kabul edilmesine rağmen 1877-1886 yılları arasında Bulgaristan’daki Türk mekteplerinin ve medreselerinin Bulgarlar tarafından tahrip edilmesine ve Türk okullarına Bulgar Hükümeti tarafından el konulmasına değinilmiştir. 1894-1895 yılı eğitim-öğretim yılında Müslüman-Türk azınlığın eğitim gördüğü alanların, öğretmenlerin ve öğrencilerin sayısı verilmiştir. Bulgaristan Devleti’nin gerek Osmanlı Devleti ile imzaladığı İstanbul Antlaşması’nda, gerekse I. Dünya Savaşı’ndan sonra imzaladığı Neuilly Antlaşması’nda yer alan Türk azınlığın haklarının korunması kanunlarına değinilmiş ve bu kanunların Bulgaristan tarafındaki uygulamaları incelenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin 1928 yılında alfabe değişikliğine gitmesiyle birlikte, 1906 yılında kurulan Türk Öğretmenler Birliği teşkilatının yeni alfabeyi Bulgaristan’daki Türk azınlığa

öğretmek için giriştiği faaliyetler, Bulgaristan’da Latin harfli Türkçe yayın yapan gazeteler ve Türkiye Cumhuriyeti’nin bu gazetelere yaptığı maddi, manevi ve diplomatik yardımlar da ele alınmıştır. Darbeyle birlikte iktidara gelen faşist hükümetin Tırnova Antlaşması’nı iptal etmesi ve bu durumun Müslüman Türk azınlık üzerindeki etkileri de yazarın değindiği bir başka meseledir.

Sonuç olarak Bülent Yıldırım tarafından hazırlanan *Bulgaristan ve Bulgaristan Türkleri 1878-1939* başlıklı akademik çalışmada, iki ana başlık altında yazarın daha önceden yayımladığı makaleler bir araya getirilmiş ve Bulgaristan’ın Ayastefanos Antlaşması’yla başlayan bağımsızlık süreci, Bulgaristan-Osmanlı ilişkileri, Bulgaristan’ın Balkan Savaşları’ndaki konumu ve faaliyetleri, Taşnak Komitacısı Antranik Ozanyan’ın faaliyetleri, Balkan Savaşları sırasında Bulgar Birliklerine bağlı bulunan Ermeni gönüllülerinin faaliyetleri, Müslüman Türk azınlığına karşı işlenen savaş suçları, zorunlu göç ettirme politikası ayrıntılı olarak birinci bölümde bulunan makalelerde işlenmiştir.

İkinci bölümdeyse I. Dünya Savaşından sonra Bulgaristan’daki azınlığa karşı uygulanan baskı ve asimile stratejisi, Türk azınlığın önde gelenlerine yapılan suikastlar, Edirne’nin Bulgaristan için önemi ve Türkiye’nin Latin alfabesine geçmesiyle birlikte Latin alfabesinin Bulgaristan’daki Türklere öğretilmesi konusunda Türkiye Cumhuriyeti’nin gerek diplomatik gerekse maddi anlamdaki gayreti, birinci dereceden kaynaklar ve resmi tablolarla desteklenerek okura sunulmuştur.

